

ks. Leon Szot
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa

POLSKA POMOC HUMANITARNA W MISJACH POKOJOWYCH I STABILIZACYJNYCH WOJSKA POLSKIEGO

Wprowadzenie w problematykę

Kiedy dokonuje się próby podsumowania minionego stulecia i szuka odpowiedniej nazwy dla tego okresu historii, różni autorzy używają do tego celu bardzo odmiennych terminów, które według nich w sposób jednoznaczny oddają sytuację ostatniego wieku. Najbardziej znanym terminem określającym XX wiek stał się termin użyty po raz pierwszy przez Jana Pawła II: „cywilizacja śmierci”, który niejako przeciwstawił się terminowi papieża Pawła VI mówiącego o „cywilizacji miłości”. Jan Paweł II, używając określenia „cywilizacja śmierci”, potępił aborcję, eutanazję, antykoncepcję, samobójstwo, morderstwo, ludobójstwo, homoseksualizm, transseksualizm, biseksualizm, pedofilię, a także liczne patologie, które dotknęły ludzi jemu współczesnych. Papież jednoznacznie stwierdził, że Europa Zachodnia, porzucając cywilizację życia opowiedziała się za cywilizacją śmierci, która jego zdaniem prowadzi do samozagłady świata. Krytycy pojęcia „cywilizacji śmierci” uznają ten termin za określenie propagandowe, które dyskredytuje pewne zachowania społeczne, m.in. poprzez stawianie ich na po-

ziomie zjawisk powszechnie uważanych za kryminalne (morderstwo, pedofilia) oraz krytykowanych przez Kościół, takich jak: homoseksualizm, antykoncepcja czy zapłodnienie *in vitro*¹. Tego rodzaju zrównanie uważane jest przez część etyków laickich za demagogiczne i ma się przyczyniać m.in. do homofobii².

Inni autorzy stwierdzają, że miniony wiek był czasem zimnej wojny, podbojów kosmicznych, czasem wynalazków, czasem sensacji, czasem nadziei, czasem klęski, a także czasem chaosu. Nieżyjący już arcybiskup lubelski Józef Życiński wiek XX nazwał „wiekiem krzyku”, gdyż to właśnie krzyk ma za zadanie ukryć pustkę, jaka powstała w wyniku kryzysu wartości. „Siła krzyku staje się głównym atutem tych, którzy nie mają do zaoferowania żadnych wartości”³. Przełom XX i XXI wieku upłynął znacznej części ludzkości w atmosferze ufności w dobrobyt i siłę gospodarczą. Dopiero ogromny kryzys gospodarczy, jaki dotknął świat w 2010 roku, obnażył słabość systemu finansowego współczesnego świata, który lekko wydaje miliardy euro na wspieranie bogatych krajów europejskich, a z drugiej strony bardzo opieszale i bez znacznego zaangażowania włącza się w pomoc krajom dotkniętym licznymi katastrofami i konfliktami⁴.

Miniony wiek bywa również nazywany „stuleciem megaśmierci”. Niektórzy autorzy wiążą to z ogromną liczbą uśmiercanych dzieci nienarodzonych⁵. Jednak wydaje się, że termin ten bardziej związany jest z wielką liczbą konfliktów zbrojnych, które miały miejsce w minionym stuleciu, i liczbą ofiar tych konfliktów. Francuski historyk Jean-Jacques

¹ http://www.szkoelnictwo.pl/szukaj,Obligacje_%C5%9Bmiciowe (odczyt z dn. 12.02.2012 r.).

² Tamże.

³ J. ŻYCIŃSKI, *Medytacje sokratejskie*, Roma–Częstochowa 1991, s. 57.

⁴ L. SZOT, *Działalność charytatywna Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego*, w: *Społeczność Kultura Wartości. Niepełnosprawność wobec wyzwań współczesności*, Jroslaw–Presov 2012, s. 168.

⁵ Kardynał Ennio Antonelli, przewodniczący Papieskiej Rady ds. Rodziny, z okazji otwarcia Światowego Kongresu Modlitwy w Obronie Życia powiedział, że w klinikach aborcyjnych ginie co roku tyle samo ludzi, ile zginęło w czasie drugiej wojny światowej.

Babel podaje, że od czasów sumeryjskich do drugiej wojny światowej doszło do 14 513 wojen. Natomiast liczbę konfliktów zbrojnych zaistniałych tylko po drugiej wojnie światowej szacuje się na ponad sto pięćdziesiąt w zależności od ich rodzaju, zasięgu i wielkości zaangażowanych sił⁶. W trakcie konfliktów, które miały miejsce po zakończeniu drugiej wojny światowej, śmierć poniosło ponad osiemdziesiąt siedem milionów ludzi, a liczba rannych oraz trwale okaleczonych i tych, którzy ucierpieli w inny sposób, nie jest możliwa do ustalenia⁷.

W kontekście przytoczonych rozważań na temat genezy i kontekstu społeczno-kulturowego różnorodnych przejawów cywilizacji śmierci należy pogłębić owe rozważania w perspektywie paradygmatu zmiany społecznej, a zwłaszcza zmian, które nastąpiły wraz z nadejściem nowoczesności – ponowoczesności⁸. Punktem wyjścia nowoczesności – ponowoczesności było stworzenie światopoglądu humanistycznego, bez odniesienia do sfery *sacrum*⁹. Założenia owego światopoglądu można streścić w następujących tezach: odrzucenie istnienia Boga oraz duszy; wartość człowieka nie ma swego źródła w Bogu, akcie stwórczym, ale w człowieczeństwie, w fakcie, że jesteśmy ludźmi; w ten sposób rozumiany człowiek, jego dobro znajduje się w centrum wszechświata, jest najwyższą wartością oraz miarą wszystkich rzeczy, bez odniesienia do duchowego wymiaru; adoracja człowieka bez duszy we wszechświecie bez Boga oraz apoteoza jego wolności, jak również niczym nieograniczonych zdolności; wiara w człowieka, który osiągnął szczyt swoich zdolności, który jest supermanem. Światło na drodze, po której kroczy ludzkość, ma przynieść nadczłowiek, obdarzony wyjątkowymi zdolnościami. Oto jest obraz człowieka renesansu, geniusza; w sferze politycznej idea ta znajduje odniesienie w dyktaturach totalitarnych. Lenin,

⁶ R. ARYTMIAK, *Wojny i konflikty w XX wieku*, w: R. BORKOWSKI (red.), *Konflikty współczesnego świata*, Kraków 2001, s. 39.

⁷ Tamże, s. 49.

⁸ P. SZTOMPKA, *Socjologia zmian społecznych*, Kraków 2007, s. 81-85.

⁹ W. PIWOWARSKI, *Socjologia religii*, Lublin 1996, s. 174-175; T. HALÍK, *Náboženství ve vztahu k občanské společnosti a k pravdě*, w: J. HANUŠ, J. VYBÍRAL (red.), *Náboženství ve globální občanské společnosti*, Brno 2008, s. 96; P. SZTOMPKA, *Socjologia*, Warszawa 2009, s. 563-564.

Stalin, Hitler, Pol Pot – oto są, zgodnie z przytoczoną ideologią, geniusze postępu, zbawiciele ludzkości¹⁰. W okresie modernizmu, wszechogarniającego kultu nauk przyrodniczych zakładano, że ich rozwój doprowadzi człowieka do panowania nad światem, do zlikwidowania chorób i zagrożeń; wierzone, że potęga rozumu umożliwi stworzenie raju na ziemi, społeczeństwa bez konfliktów, wojen i niesprawiedliwości. W centrum ideologii modernistycznej stoi Człowiek jako wartość nadrzędna. Jednak modernizm to nie tylko całość koncepcji filozoficznych i naukowych, to nie tylko światopogląd czy ideologia, ale także pewien stan, w jakim znajduje się cywilizacja, pewien realny kształt rzeczywistości¹¹. Wieki XIX to okres zachłyśnięcia się nowoczesnością. Dominuje nastrój optymizmu, progresywizm: wiara w postęp, rozum, technikę, naukę, podbój przyrody, nieograniczone możliwości ekspansji. Jednakże już wtedy zaczyna się dostrzegać negatywne strony nowego porządku społecznego. Zapoczątkowane w XIX i u progu XX wieku wątki krytyczne są kontynuowane i rozwijane przez cały XX wiek. Relatywizm, jaki nastąpił wskutek opozycji tradycjonalizmu i nowoczesności, konsekwencji i oczekiwanych rezultatów, dał początek teoretycznym wizjom, które poprzez spotęgowanie zmian miały zobrazować kształt przyszłych stosunków społecznych. Zjawisko relatywizmu moralnego klarownie sformułował na gruncie socjologii Peter Ludwig Berger. Według niego, „relatywizacja jest procesem, za pomocą którego stan absolutny zostaje osłabiony czy też w skrajnym przypadku unicestwiony. Chociaż świadectwo zmysłów zapewnia o absolutności jakiegoś postrzeżenia, którą bardzo trudno zrelatywizować, istnieje mnóstwo definicji rzeczywistości, które nie są oparte na takim bezpośrednim potwierdzeniu przez zmysły – to świat przekonań i wartości”¹².

¹⁰ M. FFORDE, *Desocializácia, kríza postmodernity*, Bratislava 2010, s. 55-58; J. TRUSZKOWSKA, *Faktory determinujúce miesto telesnej postihnutej osoby v poľskej spoločnosti*, w: *Zborník religionistických a sociologických štúdií*, Prešov 2011, s. 137-164.

¹¹ K. KARDIS, M. KARDIS, *Przemiany wartości społecznych w warunkach globalizacji kultury. Studium socjologii wartości*, w: „Roczniki Teologiczno-Pastoralne” 6, 2001, s. 51-67.

¹² P.L. BERGER, *Pochwała wątpliwości*, Kraków 2009, s. 39.

Jak słusznie zauważają niektórzy autorzy rozważający temat kondycji świata ponowoczesnego¹³, ryzyko staje się konstytutywną częścią składową współczesności. Przejawia się w niepewności człowieka co do konsekwencji własnych działań z uwagi na okoliczności, nad którymi nie mamy kontroli. W okresie późnej nowoczesności „profil ryzyka” ulega jakościowej zmianie. W wymiarze obiektywnym następuje m.in.: uniwersalizacja ryzyka zagrażającego wszystkim, niezależnie od pozycji klasowej, narodowości, rasy itp., jak również jego globalizacja, która rozciąga się na duże obszary, mimo że bezpośrednie przyczyny występują lokalnie. Nasilenie ryzyka otacza współczesnego człowieka również w wymiarze subiektywnym. Wynika z niepewności podejmowanych działań, pogłębiającej się sekularyzacji, nieuchronności zagrożeń oraz bycia pod kontrolą dużych niezależnych organizacji¹⁴. Społeczeństwo globalne, postnowoczesne, definiowane jest jako „społeczeństwo ryzyka”, ponieważ jednostki nie mają w nim określonej znanej im przyszłości w odniesieniu do teraźniejszości. Ryzyko wynika z niepewności, a niepewność z pluralizmu, braku jednoznacznych zasad i wartości, ambiwalencji. Cechy te wpływają na zachowania zbiorowości¹⁵. W ponowoczesności obserwujemy przede wszystkim odejście od podstawowych wartości i zasad życia społecznego na rzecz wartości indywidualistycznych, egocentrycznych, samorealizacyjnych, konsumpcyjnych. Odejście od moralnych fundamentów społeczeństwa powoduje ogromne niebezpieczeństwo i groźbę nie tylko dla każdego człowieka, który jest coraz bardziej osamotniony oraz zagubiony, traci sens swojego życia, ale również całego społeczeństwa, które traci swój aspekt duchowy. Na wspomniane procesy oraz groźby wskazywał papież Jan Paweł II w swojej Posynodalnej adhortacji apostołskiej *Kościół w Europie*¹⁶, w której zwrócił uwagę przede wszystkim na utratę pamięci chrześcijańskiej oraz zapominanie o dziedzictwie

¹³ J. TURNER, *Struktura teorii socjologicznej*, Warszawa 2004, s. 692-699.

¹⁴ U. BECK, *Społeczeństwo ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, Warszawa 2002, s. 11.

¹⁵ R. GEISLER, *Jednostka i społeczeństwo w postmodernizmie*, Częstochowa 1999, s. 156-157.

¹⁶ JAN PAWEŁ II, Posynodalna adhortacja apostołska *Ecclesia in Europa*, 7-8.

i chrześcijańskich korzeniach. Procesowi temu towarzyszy często zjawisko praktycznego agnostycyzmu oraz obojętności religijnej. Współcześnie jest kształtowany obraz Europy oderwanej od swoich korzeni, od duszy chrześcijańskiej, obraz oparty wyłącznie na naukowo-technicznym światopoglądzie, podkreślający wyłącznie ekonomiczno-gospodarczy oraz materialny rozwój, postęp społeczeństw i narodów. W takiej Europie jest trudno żyć zgodnie z wiarą w Jezusa Chrystusa oraz w duchu zasad Ewangelii, a jeszcze trudniej jest Go wyznawać i głosić w różnych dziedzinach życia publicznego, narodowego, politycznego oraz kulturalnego¹⁷. Wspominane zjawiska nie pozostają bez konsekwencji. Przejawiają się w strachu przed przyszłością, w poczuciu beznadziei, w wewnętrznej pustce, która ogarnia przede wszystkim młodych ludzi. Wydaje się, że dzisiejsza Europa przeżywa również w ogromnej mierze kryzys małżeństwa i rodziny, powodowany m.in. niewłaściwym jej rozumieniem oraz redukowaniem wyłącznie do jej naturalnego oraz sekularnego wymiaru, ciągle narastanie oraz wybuchy nowych konfliktów na tle rasowym i etnicznym, ożywienie nastrojów rasistowskich, wzrost napięcia między religiami, egocentryzm, który zniewala oraz osacza jednostki i grupy, coraz bardziej rozszerzającą się obojętność etyczną oraz moralną i tak dalej¹⁸. Do tego dochodzi kontekst globalizującego się świata, który przedstawia groźbę, że zamiast coraz większej jedności nastanie tłumienie, ucisk najsłabszych oraz wzrost ubóstwa na świecie. Żyjąc w takim świecie, człowiek z łatwością może stracić poczucie swojej tożsamości i punkt odniesienia do stałych, nienaruszalnych wartości, których w dzisiejszym społeczeństwie coraz bardziej brak. Erich Fromm zauważył zanikanie tradycji humanistycznej, do której można zaliczyć miłość, współczucie, nadzieję – przestały one odgrywać kluczową rolę w relacjach interpersonalnych. Na ich miejscu pojawiły się nowe wartości: własność, kon-

¹⁷ Tamże. E. KAPELLARI, *Europa 2001. Nadzieje, doświadczenia, wyzwania*, w: T. STY-
CZEŃ (red.), *Moralny fundament Europy czyli o cywilizacji życia*, Lublin 2002, s. 157-158.

¹⁸ Tamże. Zob. też.: K. KARDIS, *Spoleczno-etyczne podstawy wspólnoty europejskiej*, w: T. GUZ, P. MARZEC, M. PETRO, M. PRIBULA (red.), *Europa, gospodarka, media*, Lublin-Tomaszów Lubelski 2007, s. 89-99.

sumpcja, rozrywka, zajmowanie pozycji społecznej. Wartości te często nie są uświadomione, ale za to decydujące o zachowaniach jednostek oraz w kształtowaniu relacji interpersonalnych¹⁹.

Przechodząc do konceptualizacji następnej kwestii, należy zaznaczyć kontekst historyczny i odnieść się do niego. Analizy literatury dotyczące konfliktów zbrojnych w relacjach międzyludzkich prowadzą do hinduskiego kodeksu Manu z XII wieku p.n.e., który jako jeden z pierwszych określa reguły walki. Kodeks ten formułuje także potrzebę humanitarnego postępowania wobec rannych, chorych i tych, którzy nie biorą udziału w walce. Mimo zauważenia problemu ludzi pokrzywdzonych w wyniku konfliktu w czasach starożytnych często obchodzono się z pokonanymi w sposób bezwzględny i okrutny, zabijano osoby wzięte do niewoli, nawet jeżeli dobrowolnie się poddały, mordowano ludność podbitych miast, zagarniano lub pustoszoło zdobyte mienie²⁰. Do zwycięzcy należało decydowanie o życiu i śmierci pokonanych i na podstawie tego prawa podkreślano wspaniałomyślność wodzów, którzy zwyciężonych czynili niewolnikami, darując im tym samym życie. Zarówno Platon, jak i Arystoteles wyrażali poglądy o potrzebie bardziej humanitarnego i cywilizowanego obchodzenia się z pokonanymi oraz niepustoszenia ich mienia, zwłaszcza w wojnach wewnętrznych między Grekami²¹. Należy także wspomnieć, że islam wprowadzał humanizację walki zbrojnej, ponieważ uczył, że krew kobiet, dzieci i starców nie może plamić wojownika²². Podejmowane w niniejszej części artykułu zagadnienia dotyczące konfliktów zbrojnych należy rozpatrywać w szerszym kontekście ich społeczno-kulturowych parametrów, jak również ideologizacji. Jako odpowiedź na wspomniany obraz apokaliptyczny współczesnego świata, płynnej nowoczesności, w której nic

¹⁹ E. FROMM, *Rewolucja nadziei: ku uczłowieczonej technologii*, Poznań 2000, s. 71.

²⁰ H. GROTIUS, *Trzy księgi o prawie wojny i pokoju*, Warszawa 1957, s. 356-378.

²¹ PLATON, *Państwo*, t. 1, Warszawa 1958, s. 282-286, t. II, s. 274-276; ARYSTOTELES, *Polityka*, Warszawa 1964, s. 324.

²² K. KHADDURI, *War and Peace In the Law of Islam*, Baltimore 1955, s. 103-108. Zob. K. ARMSTRONG, *Muhammad: a prophet of our time*, Harper Collins Publishers, 2006; T. RAMADAN, *In the footsteps of the Prophet: Lessons from the life of Muhammad*, Oxford University Press, 2009.

nie jest pewne ani wiążące, niektórzy znaleźli lekarstwo w tradycyjnych wartościach religijnych albo w ich fundamentalistycznej reinterpretacji. Jako przykład wskażemy na islamistów reformowanych – zaczęli oni urzeczywistniać w praktyce religijne prawo szariatów jako prawo państwowe, które ma być zachowywane nie tylko przez muzułmanów. Islamizm radykalny w tym kontekście głosił powrót do idealnego pierwotnego ustroju społeczeństwa muzułmańskiego oraz do odrzucenia Zachodu, przy równoczesnym przyjęciu i stosowaniu nowoczesnej formy rządzenia, która opierała się na korzeniach europejskich, stosując środki masowego przekazu oraz inne technologiczne środki mające euro-amerykańskie źródła²³. W obliczu narastającego niepokoju płynącego z gigantycznych przemian, do jakich doszło w ostatnich latach w organizacji świata, w klimacie niepewności, zaniku punktu odniesienia powstają również ruchy religijne potwierdzające rolę religii w polityce. Niezależnie od tego, czy są one żydowskie, chrześcijańskie czy muzułmańskie, uznają, że nieszczęścia ludzkości wynikają stąd, że rozum ludzki dążył do wyzwolenia się od religii i nie chciał się podporządkować nakazom zawartym w świętych tekstach. Dlatego głoszą powrót do ścisłego zachowywania nakazów religii zarówno w życiu prywatnym, jak i publicznym²⁴. Usiłują wprowadzić w życie publiczne pierwszeństwo prawa religijnego przed prawodawstwem pozytywnym, które ma się przeciwstawić każdej formie relatywizmu etycznego. Z tego pierwszeństwa wypływa jedność celów w działaniach jednostek, zbiór niepodważalnych i powszechnych przekonań zdolnych przeważać nad indywidualnymi opiniami i różnymi punktami widzenia²⁵.

²³ D. MOTAK, *Nowoczesność i fundamentalizm*, Kraków 2002, s. 193; J. MARIĄŃSKI, *Sekularyzacja i desekularyzacja w nowoczesnym świecie*, Lublin 2006, s. 152.

²⁴ J.L. SCHLEGEL, *Nowa dynamika religijności*, w: F. LENOIR (red.), *Encyklopedia religii świata*, t. 2, Warszawa 2002, s. 2417.

²⁵ E. PACE, *Współczesny fundamentalizm religijny*, Kraków 2002, s. 24-25; K. KARDIS, *Oblicze współczesnego fundamentalizmu religijnego w kontekście desekularyzacji społeczeństwa*, w: S.H. ZARĘBA (red.), *Socjologia życia religijnego. Tradycje badawcze wobec zmiany kulturowej*, Warszawa 2010, s. 127-139.

Wyjaśnienia terminologiczne

Konflikt, wojna i związane z nimi chęć dominacji oraz niejednokrotnie stworzenia swojej grupie społecznej jak najlepszych warunków ekonomicznych do przetrwania towarzyszyły człowiekowi od czasów najdawniejszych²⁶. Same pojęcia konfliktu i wojny ewoluowały wraz z postępowaniem cywilizacyjnym i globalizacją²⁷. Konflikt był różnie interpretowany w historii. Do dziś jego definicja nie jest jasno określona. Aczkolwiek z perspektywy prawa międzynarodowego obejmuje on pojęciowo szersze spektrum rodzajów walki zbrojnej niż pojęcie wojny. To ostatnie było reformułowane niemalże dziesiątki razy w zależności od poszczególnych prądów filozoficznych, moralnych oraz etycznych. Papież Jan Paweł II postrzegał wojnę jako klęskę ludzkości, ponieważ ta – parafrazując jego słowa – nie jest tylko łuczywem dla nienawiści i niesprawiedliwości, ale także generuje nowe konflikty. Od czasów formalnego usankcjonowania się władzy papieskiej Katechizm Kościoła katolickiego dopuszcza moralnie obronę z użyciem siły militarnej i usprawiedliwia ją wtedy, gdy wystąpią następujące warunki:

- 1) szkoda wyrządzona przez napastnika jest długotrwała, poważna i pewna;
- 2) w przypadku gdy wszystkie środki zmierzające do położenia kresu tejże szkodzie okazują się nieskuteczne;
- 3) gdy istnieją solidne przesłanki powodzenia;

²⁶ Zob. A. GAT, *War in human civilization*, Oxford University Press, New York, 2006; R.W. WRANGHAM, *Evolution of Coalitionary Killing*, „Yearbook of Physical Anthropology”, 42:1-30, 1999 (pdf). W ostatnim dziele autor powołuje się na sformułowaną przez siebie *Imbalance of Power hypothesis*, czyli hipotezę o nierównowadze sił.

²⁷ Więcej zob. i por.: C. CLAUSEWITZ, *O wojnie*, Warszawa 1958, s. 13 i 15-16; SAN-TZU, SUN PIN, *Sztuka wojny*, Warszawa 1994, s. 13; PLATON, *Państwo z dodaniem siedmiu ksiąg praw*, t. I, Warszawa 1958, s. 76; ARYSTOTELES, *Polityka*, Warszawa 1964, s. 288; G.W.F. HEGEL, *Wykłady z filozofii dziejów*, Kraków 1957; T. HOBBS, *Lewiatan, czyli materia, forma i władza państwa kościelnego i świeckiego*, Kraków 1954, s. 109; M. HOWARD, *War in European History*, New York 2009; *Encyklopedia Britannica*, www.britanica.com/EBchecked/topic/635532/war (odczyt z dn. 4.03.2013 r.), „Przegląd Informacyjny” 1967, nr 3, s. 49-51, s. 67.

4) gdy użycie broni nie pociąga za sobą gorszego zła, np. chodzi tu o potencjalne użycie nowoczesnych środków niszczenia²⁸.

Sama decyzja o nałożeniu obowiązku obrony narodowej należy do roztropnie rządzących²⁹. Jednakże z moralnego punktu widzenia każde uznanie wojny winno być poprzedzone jej potępieniem jako normalnej drogi rozwiązywania konfliktów.

Konflikty i wojny mogą mieć różnorodny charakter i zasięg. Oba terminy doczekały się złożonych, choć czasem nie do końca spójnych klasyfikacji i podklasyfikacji rodzajów obu zjawisk. Klasyfikacje i podklasyfikacje różnią się od siebie w zależności od tego, jaka organizacja jest odpowiedzialna za stabilizowanie lub ogarnianie konfliktu czy wojny, jaki jest jej mandat oraz jak długa i kompleksowa ma być to operacja. Odwołując się do czasów współczesnych, czasów względnie pokoju, stykamy się z operacjami pokojowymi oraz stabilizacyjnymi³⁰. Te ostatnie odnoszą się do nazewnictwa operacyjnego używanego przez NATO, operacje pokojowe zaś to te funkcjonujące w nazewnictwie używanym przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Operacja pokojowa to „użycie wielonarodowych sił wojskowych i cywilnych pod nadzorem ONZ do rozwiązywania konfliktów wewnętrznych lub międzynarodowych. Decyzję o uruchomieniu operacji pokojowej mogą podejmować: Zgromadzenie Ogólne NZ, Rada Bezpieczeństwa lub Sekretarz Generalny. Rozróżnia się dwa rodzaje operacji pokojowych: misje obserwacyjne i operacje z użyciem kontyngentu wojskowego – Sił Zbrojnych NZ”³¹. Według NATO Defence College operacja pokojowa to „zapobieganie, ograniczanie, łagodzenie i zakończenie działań wojennych między państwami albo wewnątrz państwa za pośrednictwem pokojowej interwencji strony trzeciej, zorganizowaną i kierowa-

²⁸ Tamże, s. 2.

²⁹ Tamże oraz http://parafia-siennica.pl/index.php?pokaz=a_kosciol/przykazania/dziesiec/pB05. (odczyt z dn. 8.02.2013 r.).

³⁰ Więcej zob. J. DOBROWOLSKA-POLAK, *Międzynarodowa solidarność. Operacje pokojowe ONZ, NATO, UE*, Instytut Zachodni, „IZ Policy Papers” 3 (I), Poznań 2009, s. 17-30.

³¹ C. MARCINKOWSKI, *Istota i ewolucja misji pokojowych ONZ*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, rok XII (LXIII) nr 5 (238) 2011, s. 10.

ną przez organizację międzynarodową przy użyciu personelu wojskowego, policyjnego i cywilnego do przywrócenia i utrzymania pokoju”³². Operacja stabilizacyjna – jej nazwa *de facto* wywodzi się z doktryny amerykańskich sił lądowych FM-03 i jest ona związana z działaniami pokojowymi – jest to „działanie o charakterze wojskowym, którego celem jest przywrócenie pokoju i ustabilizowanie sytuacji politycznej, gospodarczej i militarnej w strefie konfliktu zbrojnego wewnętrznego lub międzynarodowego. Stanowi działanie inne niż wojna, ale z użyciem instrumentarium walki zbrojnej. Prowadzona może być z upoważnienia Rady Bezpieczeństwa ONZ lub przez koalicję międzynarodową”³³.

Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych i stabilizacyjnych

Wojsko Polskie ma bogatą historię służby w operacjach pokojowych, bo od ponad sześćdziesięciu lat niesie pomoc w różnych regionach świata, takich jak Bliski Wschód (np. Egipt, Syria, Liban, Irak), Azja (np. Korea, Wietnam, Laos, Kambodża, Afganistan), Afryka (np. Nigeria, Etiopia, Czad, Kongo) i Bałkany (była Jugosławia, Bośnia i Hercegowina, Kosowo)³⁴. Ogółem Polska w latach 1953-1988, wysyłając siedemnaście tysięcy osób, brała udział w siedmiu inicjatywach o charakterze międzynarodowym, w tym w czterech komisjach rozjemczych i w trzech operacjach pokojowych. Historyczne zmiany związane z 1989 rokiem, nowe wymogi operacyjne podyktowane zmieniającym się porządkiem prawno-politycznym w ramach NATO, ONZ i UE miały wpływ na intensywność zaangażowania wojskowego za granicą. W latach 1989-2009 liczba personelu uczestniczącego w misjach wzrosła do sześćdziesięciu

³² C. MARCINKOWSKI, *Istota...*, dz. cyt., s. 10-11, a także więcej o strukturze misji s. 12-18.

³³ S. SADOWSKI, *Geneza misji pokojowych*, <http://www.radom.wku.wp.mil.pl/files/radom/file/drsadowski.pptx> (odczyt z dn. 22.02.2013 r.).

³⁴ Zob. C. MARCINKOWSKI, *Istota...*, dz. cyt., s. 18-19.

siedmiu tysięcy żołnierzy i pracowników, a liczba operacji, w których Polska uczestniczyła, do sześćdziesięciu czterech. Żołnierze Wojska Polskiego wzięli udział w trzydziestu operacjach pokojowych ONZ, trzynastu operacjach sojuszniczych i natowskich, sześciu misjach Unii Europejskiej oraz dziewięciu misjach obserwacyjnych prowadzonych przez OBWE³⁵. Obecnie Polacy uczestniczą w czternastu operacjach prowadzonych przez NATO, ONZ i UE, w których służbę pełni trzy i pół tysiąca żołnierzy i osób cywilnych³⁶. Do zadań mandatowych większości misji pokojowych i stabilizacyjnych należy zaliczyć³⁷:

- przestrzeganie zawieszenia ognia,
- kontrolę redukcji sił zbrojnych na terytoriach spornych,
- monitorowanie pozostawania sił w ustalonych obszarach,
- zapewnienie wypuszczenia więźniów politycznych,
- nadzór nad wymianą jeńców wojennych (we współpracy z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża),
- wprowadzenie programu repatriacji (we współpracy z biurem Wysokiego Komisarza NZ do spraw Uchodźców – UNHCR),
- redukcję zagrożeń wynikających z dużej ilości min przeciwpiechotnych znajdujących się na tym terytorium,
- monitorowanie przestrzegania praw człowieka oraz badanie przypadków łamania praw humanitarnych i praw człowieka, w tym przede wszystkim łamania praw kobiet i dziewcząt,
- ochronę ludności cywilnej, personelu humanitarnego i obrońców praw człowieka przed przemocą fizyczną oraz ochronę personelu Narodów Zjednoczonych,
- monitorowanie embarga na broń,
- udzielanie pomocy humanitarnej,
- wsparcie odbudowy instytucji państwowych.

³⁵ MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ RP, *W służbie pokoju*, http://www.mon.gov.pl/pl/strona/314/LG_160_244 (odczyt z dn. 5.03.2013 r.).

³⁶ Zob. MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ RP, http://www.mon.gov.pl/pl/strona/314/LG_160_244 (odczyt z dn. 5.03.2013 r.).

³⁷ http://www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe/monusco.php (odczyt z dn. 5.03.2013 r.).

Wojsko Polskie uczestniczyło lub uczestniczy w następujących misjach³⁸:

NNSC (Neutral Nations Supervisory Commission) w Korei od 1953 roku – jeszcze w kwietniu 2012 roku Polska uczestniczyła w konsultacjach państw NNSC³⁹;

³⁸ Opracowanie własne, lista sporządzona na podstawie: C. MARCINKOWSKI, *Istota...*, dz. cyt., s.18-21; PIETRZAK, *Armed Forces of the Republic of Poland in International operations – Legal Grounds, Strategic Consideration and Practical Implementation*, „Polish-Ukrainian Bulletin”, Warszawa 2012, s. 78-84, K. GAJ, J. ZUZIĄK, *Wojsko Polskie w międzynarodowych misjach pokojowych*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, Rok XII (LXIII), Nr 5 (238), s. 21-54; *List of UN peacekeeping operations 1948-2012*, www.un.org/en/peacekeeping/.../operationslist.pdf oraz http://pl.wikipedia.org/wiki/Wojsko_Polskie_w_operacjach_pokojowych. (Zob. też strony poszczególnych operacji i organizacji je prowadzących; <http://www.osce.org/kosovo/58550>, <http://www.jfcnaples.nato.int/page11703241.aspx> – AFOR, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmik/facts.shtml>, <http://www.aco.nato.int/kfor/about-us/mission.aspx>, <http://www.aco.nato.int/kfor/about-us/troop-numbers-contributions.aspx>, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/operacje_nato_i_ue/operacje_zakonczone?printMode=true, [http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/eufor-rd-congo, Iraq: foreign contributions to stabilization and reconstruction, Report for the Congress](http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/completed-eu-operations/eufor-rd-congo_Iraq_foreign_contributions_to_stabilization_and_reconstruction_Report_for_the_Congress) fpc.state.gov/documents/organization/99533.pdf, Stowarzyszenie Polaków Misji Pokojowych ONZ, *Misje Pokojowe Polaków*, <http://skmponz.pl/misje-pokojowe-polakow-1953-2010/>, Stowarzyszenie Kombatantów Misji Pokojowych ONZ, Wrocław, <http://weteranionz.wroclaw.pl/statystyki.html>, *NATO operations from 1949-present* (pdf), [www.aco.nato.int/.../NATO %20 Operations,%201...](http://www.aco.nato.int/.../NATO%20Operations,%201...), <http://www.cablegatesearch.net/cable.php?id=06WARSAW207>, http://www.jfcbs.nato.int/jfcbrunsum/baltic_air_policing.aspx, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unmil/facts.shtml>, <http://www.wojskopolskie.pl/categories/view/222.Operacja+pomocy+humanitarnej+%22Swift+Relief%22.html>, <http://www.wp.mil.pl/artukul/2416>, PKW Łotwa wejdzie w skład sił ochraniających szczyt NATO w Rydze..., <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurcat/facts.shtml>, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/minurcat/mandate.shtml>, <http://www.consilium.europa.eu/eeas/security-defence/eu-operations/eumm-georgia/factsheets>, http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/operacje_nato_i_ue/operacje_ue/operacje_ue, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/monusco/facts.shtml>, <http://www.nato.int/cps/en/natolive/71679.htm> *Unified Protector Mission statistics* (pdf) (odczyt z dn. 3.03.2013 r.).

³⁹ <http://www.eda.admin.ch/eda/en/home/recent/media/single.html> (odczyt z dn. 5.03.2013 r.)

ICSC (International Commission for Supervision and Control) w Laosie, Wietnamie i Kambodży (1954-1975);
Observer Team w Nigerii (1968-1970);
UNEF II (Second United Nations Emergency Force) w Egipcie (1973-1979);
UNDOF (United Nations Disengagement Force) w Syrii (1974-2009);
Operacja humanitarna ONZ w Etiopii (1985-1987);
UNGOMAP (United Nations Good Offices Mission w Afganistanie i Pakistanie (1988-1990);
UNIIMOG (United Nations Iran – Iraq Military Observer Group (1988-1991);
UNTAG (United Nations Transition Assistance Group) w Namibii (1989-1990);
Polski kontyngent wojskowy (marynarki wojennej) do zabezpieczenia medycznego sił koalicyjnych podczas wojny w Zatoce Perzkiej (1991);
UNGCI (United Nations Guards Contingent in Iraq) (1991-1993);
UNIKOM (United Nations Iraq – Kuwait Observation Mission) (1991-2003);
UNAMIC (United Nations Advance Mission in Cambodia) (1991-1992);
MINURSO (United Nations for the Referendum in Western Sahara) (1991-2011);
Misja OBWE w byłej Jugosławii (1991-1994);
UNTAC (United Nations Transition Authority in Cambodia) (1992-1993);
UNPROFOR (United Nations Protection Force) w byłej Jugosławii (1992-1995);
UNSCOM (United Nations Special Commission) w Iraku (1992-1998);
UNFIL (United Nations Interim Force in Lebanon) (1992-2009);
Misja OBWE w Gruzji (1992-2009);
Misja OBWE w Nagornym Karabachu (1992-1993);
UNOMIL (United Nations Mission in Liberia) (1993-1997);

UNAMIR (United Nations Assistance Mission for Rwanda) (1993-1995);
UNMLT (United Nations Military Liaison Team) (1993-1994);
UNOMIG (United Nations Mission in Georgia) (1993-1997);
ECMM (European Community Monitoring Mission) w byłej Jugosławii (1994-2000);
Oenzetowska *Uphold democracy* MNF (Multinational Force) w Haiti (1994-1995);
UNCRO (United Nations Confidence Restoration Operation) w Chorwacji (1995-1996);
UNAVEM III (United Nations Angola Verification Mission III) (1995-1997);
UNMOT (United Nations Mission in Tajikistan) (1994-2000);
Natowska IFOR (Implementation Force) w Bośni i Hercegowinie (1996);
UNMBIH (United Nations Mission in Bosnia and Herzegovina) (1995-2002);
UNPREDEP (United Nations Preventive Deployment Force) w Macedonii (1995-1999);
UNTAES (United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonija, Baranja and Western Sirmium) (1996-1998);
UNMOP (United Nations Mission in Prevlaka) w Chorwacji (1996-2002);
Natowska SFOR (Stabilisation Force) w Bośni i Hercegowinie (1998-2004);
Misja OBWE w Chorwacji, Bośni i Hercegowinie (1996-1998);
Misja OBWE na Łotwie (1996-1999);
Misja OBWE w Chorwacji (1996-2000);
MONUA (United Nations Observer Mission in Angola) (1997-1999);
Misja OBWE w Macedonii (1997-1998);
Misja OBWE w Bośni i Hercegowinie (1998-1999);
Natowska operacja Eagle Eye nad Kosowem (1998-1999);
Misja OBWE Kosovo Verification Mission (1999);
Natowska AFOR (Albania Force) (1999);

- UNMIK (United Nations Interim Administration Mission in Kosovo) (od 1999);
- Natowska KFOR (Kosovo Force) (od 1999) – misja powstała w odpowiedzi na kryzys humanitarny zaistniały między walczącymi ze sobą Armią Wyzwolenia Kosowa oraz wojskowymi i policyjnymi siłami Serbii i Czarnogóry⁴⁰);
- MONUC (United Nations Mission in the Republic of the Congo) (1999-2010);
- Misja OBWE w Kosowie (2000);
- Multinational Interception Force w Kuwejcie / Zatoce Perskiej (2000-2001);
- UNMEE (United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea) (2000-2008);
- EUMM (European Union Monitoring Mission) w byłej Jugosławii (2000-2007);
- Natowska operacja *Essential Harvest / Amber Fox / Allied Harmony* w Macedonii (2001-2003);
- Natowska Operacja *Active Endeavour* – operacja NATO na Morzu Śródziemnym (od 2001), Polska uczestniczyła w niej w latach 2005, 2006-2007, 2008, 2010-2011;
- Operacja *Enduring Freedom* w Kuwejcie (2002);
- UNAMA (United Nations Assistance Mission in Afghanistan) (od 2002);
- Multi-National Force Iraq w Iraku (2004-2010);
- EUFOR Concordia (EU Military Operation in former Yugoslav Republic of Macedonia) (2003);
- Misja OBWE w Mołdawii (2003-2007);
- EUPOL Proxima (EU Police Mission in the former Yugoslav Republic of Macedonia) (2004-2005);
- Natowski ISAF (International Security Assistance Force in Afghanistan) (od 2003), polski PKW był już w Afganistanie w ramach koalicji od 2002 roku;

⁴⁰ K. GAJ, J. ZUZIAK, *Wojsko Polskie w Międzynarodowych Misjach Pokojowych*, „Przełęcz Historyczno-Wojskowy”, Rok XII (LXIII) Nr 5 (238) 2011, s. 66.

EUPM (EU Police Mission) w Bośni i Hercegowinie (2003-2012);
UNMIL (United Nations Mission in Liberia) (od 2003);
UNOCI (United Nations Mission in Côte d'Ivoire) (od 2004);
EUJUST THEMIS (The Rule of Law Mission in Georgia) (2004-2005);
EUFOR ALTHEA BiH (EU Military Operation in Bosnia and Herzegovina) (od 2004);
NATO Training Mission – Iraq (NTM-I) (2004-2011);
Natowska operacja *Distinguished games* w Grecji (2004);
Natowska operacja *Swift Relief* w Pakistanie (2005-2006);
EUBAM Moldova / Ukraine (EU Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine) (od 2005);
EUJUST LEX Iraq (EU Integrated Rule of Law Mission in Iraq) (od 2005) – Polska uczestniczyła w działaniach w latach 2006-2007, 2008, 2009;
Natowska operacja *Peaceful Summit* na Łotwie (2006);
EUFOR RD Congo (European Force in the Democratic Republic of the Congo) misja zakończona 30 listopada 2006 roku;
Natowskie operacje związane z *Baltic Air policing* w krajach bałtyckich w latach 2006, 2008, 2010 i 2012;
EUFOR (European Force) w Czadzie / Republice Środkowej Afryki (2008-2009);
MINURCAT (United Nations Mission in the Central African Republic and Chad) w latach 2007-2010 (MINURCAT *de facto* rozpoczął operację w 2009 roku po EUFOR w Czadzie / RŚA, ale już był autoryzowany przez RB (2007);
EUMM (European Monitoring Mission) w Gruzji (od 2008);
EUPOL Afghanistan (European Union Police Mission in Afghanistan) (od 2007);
EULEX Kosovo (EU Rule of Law Mission in Kosovo) (od 2008);
EUNAVFOR ATALANTA Somalia (European Union Naval Force ATALANTA) (od 2008);
NTM-A (NATO Training Mission Afghanistan) (od 2009)
MONUSCO (United Nations Organisation Stabilisation Mission in the Democratic Republic of the Congo) (od 2010);

UNMISS (United Nations Mission in South Sudan) (od 2011);
EUTM Mali (*EU training mission in Mali*) (od 2013);
z zastrzeżeniem: Natowska Unified Protector w Libii – Polska formalnie nie uczestniczyła, ale brało w niej udział siedemnastu żołnierzy z NAEW&C (NATO Airborne Early Warning & Control Program).

Pomoc humanitarna

Niektóre z tych misji obejmowały zadania humanitarne, czyli takie, które były albo są związane ze wspieraniem lub niesieniem pomocy humanitarnej. Pomoc humanitarna (łac. *humanitas* – człowieczeństwo, ang. *human* – człowiek, *humane* – humanitarny, ludzki, *humanitarian aid, assistance*) jest rozumiana jako pomoc doraźna, zaspokajająca podstawowe potrzeby życia i godności ofiar sytuacji nadzwyczajnych, np. kryzysów spowodowanych konfliktami lub katastrofami⁴¹. Według Organizacji Narodów Zjednoczonych, podstawowym celem pomocy humanitarnej jest ratowanie życia i niesienie ulgi w cierpieniu⁴². Warto tu dodać, że zarówno Unia Europejska, jak i ONZ podczas trwania misji z elementem humanitarnym podkreślają istotność tego celu. Pomoc jest klasyfikowana jako bezpośrednia, jeśli mamy na myśli dostarczanie usług i dóbr pomocowych potrzebującej ludności, lub pośrednia, czyli taka, która obejmuje transport tychże dóbr i personelu się nim zajmującego oraz wsparcie infrastrukturalne, np. naprawę dróg, dostarczanie prądu, które *de facto* są niezbędne do efektywnego rozdzielania pomocy⁴³. Z wymienionych misji, w których Polscy żołnierze brali czynny udział, następujące obejmowały silny pierwiastek humanitarny:

⁴¹ L. SZOT, *Pomoc humanitarna w obliczu konfliktu zbrojnego*, w: *Ludzie ubodzy i ofiary wojny jako odbiorcy pomocy charytatywno-humanitarnej*, TENŻE (red.), Warszawa 2010, s. 57-58.

⁴² UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY A/Res/46/182, *Strengthening of the coordination of humanitarian emergency assistance of the United Nations*, Genewa 1991.

⁴³ UNITED NATIONS OFFICE FOR COORDINATION OF HUMANITARIAN AFFAIRS, *Guidelines on the use of Military and Defence Assets to support United Nations Humanitarian Activities in Complex Emergencies*, Genewa 2006, s. 3.

NNSC (Neutral Nations Supervisory Commission) w Korei. Tam w latach pięćdziesiątych żołnierze polscy nieśli pomoc humanitarną ofiarom wojny – w Szpitalu Polskiego Czerwonego Krzyża pracowało pięćdziesięciu żołnierzy i cywilów⁴⁴.

ICSC (International Commission for Supervision and Control) w Laosie, Wietnamie i Kambodży. Tu żołnierze polscy dostarczali opiekę medyczną, żywność oraz organizowali transport⁴⁵.

UNEF II (Second United Nations Emergency Force) w Egipcie. Zadania humanitarne polegały tu np. na dostarczaniu żywności obleganym wojskom egipskim i ludności sueskiej, wymianie jeńców wojennych czy odszukiwaniu zwłok poległych⁴⁶.

Operacja humanitarna ONZ w Etiopii (1985-1987): Polska Lotnica Eskadra Pomocy Etiopii pomagała w transporcie pomocy humanitarnej i transporcie ludzi⁴⁷.

UNTAG (United Nations Transition Assistance Group): jednym z celów misji były pomoc w powrocie uchodźcom, jeńcom oraz więźniom politycznym i nadzorowanie tych działań⁴⁸.

Natowska AFOR: mandat misji obejmował pomoc Agencji UNHCR (Wysokiego Komisarza ONZ do spraw Uchodźców) w rozwiązaniu kryzysu humanitarnego i pomoc uchodźcom, tzn. pomoc Albanii w przyjęciu ponad pół miliona uchodźców i pomoc w zorganizowaniu ich powrotu do Kosowa. (Podczas operacji misja AFOR pomagała w zbudowaniu dwudziestu jeden tysięcy namiotów, pośredniczyła w przekazaniu trzydziestu jeden tysięcy ton pomocy humanitarnej, przemieszczeniu osiemdziesięciu tysięcy repatriacji i stu osiemdziesięciu tysięcy uchodźców)⁴⁹.

⁴⁴ K. GAJ, J. ZUZIĄK, *Wojsko Polskie...*, dz. cyt., s. 25.

⁴⁵ Tamże, s. 32.

⁴⁶ Tamże, s. 46.

⁴⁷ G. CIECHANOWSKI, *Żołnierze polscy w misjach i operacjach pokojowych poza granicami kraju w latach 1953-1989*, Toruń 2009.

⁴⁸ K. GAJ, J. ZUZIĄK, *Wojsko Polskie...*, dz. cyt., s. 60.

⁴⁹ <http://www.jfcnaples.nato.int/page11703241.aspx> (odczyt z dn. 22.02.2013 r.).

Natowska KFOR w Kosowie: tu jednym z zadań mandatowych misji było wspieranie międzynarodowego wysiłku humanitarne-
go⁵⁰, m.in. żołnierze polscy dostarczali żywność i leki ludności
dotkniętej konfliktem oraz remontowali drogi⁵¹.

Natowski ISAF w Afganistanie: mandat zakłada wspieranie pomo-
cy humanitarnej. ISAF poprzez Prowincyjne Zespoły Rekon-
strukcji (Provincial Reconstruction Teams PRT) udziela wsparcia
humanitarnego, w odpowiedzi na prośby władz pomaga w od-
budowie szkół, szpitali i innych niezbędnych obiektów pierw-
szej potrzeby. ISAF udziela humanitarnego wsparcia poopera-
cyjnego⁵². Żołnierze polscy są bardzo aktywni na tym polu, za
pośrednictwem swojej PRT w Ghazni rozbudowują infrastruk-
turę, oferują wsparcie medyczne, a także dostarczają artykuły
pomocowe do szkół i innych instytucji⁵³.

EUFOR w Bośni i Hercegowinie: tu Polscy żołnierze dostarczali
głównie wsparcia natury medycznej⁵⁴.

UNIFIL w Libanie: podczas misji jej ważnym aspektem było wspar-
cie medyczne i infrastrukturalne lokalnej społeczności⁵⁵. Kam-
pania medyczna polskiego kontyngentu wspomagała huma-
nitarnie okoliczną społeczność, była aktywna właśnie w tym
zakresie i wzbudzała uznanie okolicznej społeczności. Także

⁵⁰ http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48818.htm (odczyt z dn. 22.02.2013 r.).

⁵¹ <http://reliefweb.int/report/serbia/kfor-humanitarian-projects>, <http://www.wojsko-polskie.pl/misje-zagraniczne/polskie-kontyngenty-wojskowe/misja-pokojowa-nato-kfor-w-kosowie/20995,pomoc-kfor.html> (odczyt z dn. 22.02.2013 r.).

⁵² http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/sede/dv/sede250110natoroleafghanistan_/sede250110natoroleafghanistan_en.pdf, <http://www.nato.int/isaf/topics/mandate/index.html> (odczyt z dn. 22.02.2013 r.).

⁵³ <http://www.wojsko-polskie.pl/misje-zagraniczne/polskie-kontyngenty-wojskowe/misja-pokojowa-w-afganistanie/20895,sto-dni-w-afganistanie.html> (odczyt z dn. 28.02.2013 r.).

⁵⁴ <http://www.wojsko-polskie.pl/misje-zagraniczne/polskie-kontyngenty-wojskowe/misja-pokojowa-eufor-w-bosni-i-hercegowinie/> (odczyt z dn. 26.02.2013 r.).

⁵⁵ <http://unifil.unmissions.org/LinkClick.aspx?link=Magazine%2FIssue00%2FEnglish-+Issue+00.pdf&tabid=11569&mid=14994&language=en-US> (odczyt z dn. 25.02.2013 r.).

polscy żołnierze brali udział w wyposażaniu szkół⁵⁶. Dodatkowo żołnierze PKW w Libanie opiekowali się miejscami upamiętniającymi pobyt żołnierzy generała Andersa na Bliskim Wschodzie⁵⁷.

EUFOR (European Force) w Czadzie / Republice Środkowej Afryki: jednym z celów misji było wsparcie organizacji humanitarnych w niesieniu pomocy poprzez ochronę konwojów humanitarnych, ochrona personelu ONZ oraz umożliwienie powrotu wypędzonym i przesiedleńcom⁵⁸.

MINURCAT (United Nations Mission in the Central African Republic and Chad): misja zawierała aspekt humanitarny polegający na zapewnieniu ochrony organizacjom humanitarnym niosącym pomoc uchodźcom, udzielanie pomocy ludności miejscowej, stworzenie uchodźcom warunków do powrotu. Polscy żołnierze zajmowali się również wsparciem infrastrukturalnym i inżynieryjnym – remontowali, budowali i wyposażali szkoły oraz remontowali drogi⁵⁹.

Polscy żołnierze prowadzili dystrybucję artykułów pomocowych także przy okazji takich misji jak Multi-National Force Iraq czy NTM-I w Iraku, gdzie pierwiastek humanitarny nie był *stricte* w mandacie misji⁶⁰. Dopiero w ciągu ostatnich mniej więcej piętnastu lat⁶¹ – a nawet jeszcze bardziej od 2001 roku, gdy operacje mają charakter łączony,

⁵⁶ <http://www.wojsko-polskie.pl/categories/route/misje-zagraniczne/polskie-kontyngenty-wojskowe/misja-pokojowa-onz-w-libanie/page:2> (odczyt z dn. 26.02.2013 r.).

⁵⁷ Na przykład w 1998 roku żołnierze z własnych składek wymienili i ufundowali tablicę Ojciec nasz w kościele Pater Noster w Jerozolimie. Stara (ufundowana przez żołnierzy gen. Andersa), zniszczona upływem lat tablica została przewieziona przez wojsko do Polski i po renowacji zawieszono ją w Katedrze Polowej Wojska Polskiego w Warszawie przy ul. Długiej 13.

⁵⁸ K. GAJ, J. ZUZIAK, *Wojsko Polskie...*, dz. cyt., s. 85-86.

⁵⁹ Tamże s. 86 oraz http://www.pkwczad.wp.mil.pl/pl/10_232.html (odczyt z dn. 25.02.2013 r.).

⁶⁰ <http://www.wojsko-polskie.pl/categories/route/misje-zagraniczne/polskie-kontyngenty-wojskowe/misja-stabilizacyjna-w-iraku/page:3> (odczyt z dn. 26.02.2013 r.).

⁶¹ Zob. C. MARCINKOWSKI, *Istota i ewolucja misji pokojowych ONZ*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy”, Rok XII (LXIII) Nr 5 (238) 2011, s. 16.

czyli taki, który obejmuje ujęcie strukturalne, funkcjonalne i mentalne umożliwiające osiągnięcie holistycznego celu strategicznego operacji⁶² – działania o charakterze wsparcia humanitarnego wykonywane przez wojsko mają miejsce coraz częściej. Ma to też związek z wcześniejszą zmianą postrzegania tego, jak operacje powinny wyglądać na szczeblu międzynarodowym. W 2000 roku na forum ONZ zastępca sekretarza generalnego tej organizacji, Lakhdar Brahimi przedstawił raport zwany „Raportem Brahimiego”, który zapoczątkował reformę podejścia ONZ do operacji pokojowych i wprowadził całościowe i zintegrowane podejście do przeprowadzania tego typu operacji. Chodzi tu o to, że aspekty polityczne, strategiczne, wojskowe, a nawet humanitarne powinny być dobrze skoordynowane, aby osiągnąć jasne i dobrze sprecyzowane polityczne założenia mandatowe danej misji⁶³. Miało to ogromny wpływ na to, jak zmienił się charakter mandatowanych przez ONZ misji ONZ i NATO. Jest to widoczne na przykładzie misji NATO KFOR w Kosowie i ISAF w Afganistanie, gdzie element wsparcia humanitarnego dokonywanego przez wojsko nie tylko odgrywa ogromną rolę we wzbudzaniu zaufania wśród lokalnej społeczności, ale także pomaga w realizacji celów strategicznych obu misji. Zmiana postrzegania międzynarodowego misji przekłada się też na to, jak Polska urzeczywistnia swój wkład w misje pokojowe i stabilizacyjne w tym zakresie. Tak jak w przypadku innych sił zbrojnych obszaru euroatlantyckiego polskie zaangażowanie wojskowe we wsparcie humanitarne staje się nieodłącznym elementem każdej misji zagranicznej wypełnianej przez Wojsko Polskie. Dobrze ilustruje to zapis w Ustawie z dnia 17 grudnia 1998 roku o zasadach użycia i pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (RP) poza granicami Polski potwierdzający, że siły zbrojne RP mogą uczestniczyć w akcjach humanitarnych⁶⁴.

⁶² Zob. M. WIATR, *Operacje połączone, działania połączone*, w: *Materiały z sympozjum naukowego*, Warszawa 2000, s. 46.

⁶³ UNITED NATIONS, *Report of the Panel on United Nations Peace Operations*, UN Document A/55/305S/2000/809, New York: United Nations, August 2000 (Brahimi Report).

⁶⁴ isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19981621117&type=3 (odczyt z dn. 27.02.2013 r.) oraz zob. P. PIETRZAK, *Armed Forces of the Republic of Poland in International Operations – Legal Grounds, Strategic Considerations, and Practical Implementation*, *National Security Bureau*, „Polish-Ukrainian Bulletin”, 2012, s. 69-70.

W przypadku Wojska Polskiego i wsparcia humanitarnego bardzo ważną rolę pełni Caritas Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego, która koordynuje pomoc udzielaną przez Caritas Polska obszarom dotkniętym konfliktami zbrojnymi. Na przykład w latach 2011-2012 wojskowe samoloty dostarczyły dla ludności cywilnej Afganistanu kilka ton koców, zimowych kurtek, artykułów szkolnych, ławek i stolików dla uczniów⁶⁵.

Należy zaznaczyć, że bardzo trudno byłoby dotrzeć z pomocą humanitarną w rejon konfliktu, gdyby nie pomoc CIMIC⁶⁶, ponieważ instytucja ta nie tylko najlepiej zna faktyczne potrzeby miejscowej ludności, ale także dysponuje możliwościami dystrybucji darów⁶⁷.

Akt ingerencji humanitarnej i wsparcia humanitarnego jest powszechnie akceptowalny. Już papież Jan Paweł II dla zachowania pokoju nie wyklucza – jak to nazywa – „ingerencji humanitarnej”, mówiąc także, że „żaden konflikt nie upoważnia do lekceważenia prawa ludności cywilnej do nietykalności”⁶⁸, czyli zachowania jej godności. Samo wsparcie humanitarne czerpie inspirację ze wsparcia charytatywnego. Różnice między nimi są widoczne na podłożu genezy obu pojęć⁶⁹, jednak najważniejszy wydaje się aspekt socjologiczny obu, który w obydwu przypadkach, z definicji, powinien prowadzić do budowania zaufania i poprawy kontaktów międzyludzkich. W przypadku misji zagranicznych wojska zadanie budowania relacji ze społecznością lokalną jest jednym z najtrudniejszych wyzwań podczas danej misji, tym bardziej jeśli ma ona miejsce w innym obszarze kulturowo-religijnym. Odpowiednie przygotowanie i szkolenie sił udających się na misje ma tu niebagatelne znaczenie. Wojsko Polskie prowadzi w tej mierze pro-

⁶⁵ L. SZOT, *Działalność...*, dz. cyt., s. 169.

⁶⁶ CIMIC (ang. Civil-Military Co-operation) – termin używany w strukturach NATO, który określa współpracę sił wojskowych z organami władzy cywilnej w ramach prowadzonych operacji.

⁶⁷ L. SZOT, *Działalność...*, dz. cyt., s. 169.

⁶⁸ TENŻE, *Pomoc humanitarna...*, dz. cyt., s. 57.

⁶⁹ Zob. J. MIERZWA, *Pomoc charytatywna, a pomoc humanitarna próba ujęcia różnic*, w: L. SZOT (red.), *Ludzie ubodzy i ofiary wojny jako odbiorcy pomocy charytatywno-humanitarnej*, Warszawa 2010, s. 23.

gramy i kursy przygotowawcze⁷⁰, chociaż prawdziwy „chrzest bojowy” ma miejsce w zderzeniu z rzeczywistością misji.

Każdy konflikt zbrojny, każda wojna niosą za sobą ofiary cywilne, nieprzewidziane straty w ludziach⁷¹. *Collateral damage*⁷² wydają się nieuniknione w dobie stosowania nadzwyczaj skomplikowanego sprzętu wojskowego o dużej sile rażenia⁷³. Samo *collateral damage* jest działaniem mającym na celu ochronę osób cywilnych podczas wojny i niejako jest niewdzięcznym elementem otwierającym drogę do minimalizowania negatywnych skutków wojny. Wojsko niestety ma ograniczone sposoby pozawojskowe do minimalizowania negatywnej percepcji efektów strat w ludziach. Właśnie wsparcie humanitarne odczytywane przez ludność lokalną jako pożądaný przejaw pomocy dawało i daje możliwość złagodzenia takiej negatywnej percepcji. W takiej sytuacji, pomoc humanitarna stała się niepostrzeżenie elementem tzw. *winning hearts and minds*⁷⁴ (zdobywania serc i umysłów) mających na celu społeczne uznanie wysiłków wojskowych oraz osiągnięcie, przez wojsko, pożądaných efektów i celów strategicznych danej misji.

Zabiegi o charakterze wsparcia humanitarnego muszą być prowadzone zgodnie z poszanowaniem zwyczajów i kultury lokalnej, a także zgodnie z humanitarnym prawem międzynarodowym. Przykład polskiego zaangażowania we wsparcie humanitarne podczas operacji pokazuje, że Polska idzie z duchem czasu globalnych zmian reformatorskiego zintegrowanego podejścia do planowania i przeprowadzania

⁷⁰ Zob. więcej: <http://www.wceo.wp.mil.pl/pl/223.html>, http://www.sgwp.wp.mil.pl/pl/1_904.html, <http://www.nasze-wojsko.pl/praca-w-wojsku/93/Szkoly-wojskowe/Centrum-Szkolenia-na-Potrzeby-Sil-Pokojowych-ONZ>, <http://www.jftc.nato.int/> (odczyt z dn. 28.02.2013 r.).

⁷¹ L. SZOT, *Pomoc humanitarna...*, dz. cyt., s. 56-57.

⁷² „Collateral damage – zniszczenia i straty wśród ludności cywilnej powstałe na skutek działań wojennych”. <http://www.diki.pl/sloownik-angielskiego/?q=collateral+damage> (odczyt z dn. 27.02.2013 r.).

⁷³ Zob. http://en.wikipedia.org/wiki/Collateral_damage, <http://www.crimesofwar.org/a-z-guide/392/>, V. EPPS, *Civilian casualties in modern warfare: the death of the collateral damage rule*, Suffolk „University School of Law Research Paper” 11-39, Boston, 2011.

⁷⁴ M.F. FITZSIMMONS, *Hard hearts and open minds? Governance, Identity, and Counterinsurgency Strategy*, „Journal of Strategic Studies”, 2008, s. 340.

operacji o silnym pierwiastku humanitarnym. Polski typ wsparcia humanitarnego oferowany przez Wojsko Polskie, polegający głównie na dostarczaniu pomocy medycznej oraz budowaniu infrastruktury, wydaje się wyważony wobec ogólnej krytyki, zwłaszcza amerykańskich sił zbrojnych i ich pomocy. Krytykę wyrażają głównie międzynarodowe organizacje humanitarne i wynika ona ze zbyt intensywnej działalności humanitarnej wojska, która sprawia, że następuje rozmycie ról zadań wojskowych i zadań organizacji humanitarnych. W opinii organizacji humanitarnych, pomoc humanitarna może być udzielana przez wojsko tylko w sytuacjach szczególnych. Organizacjom głównie chodzi o ochronę konwojów humanitarnych, szczególnie kiedy nie czują się wystarczająco bezpieczne, aby wykonywać swoją pracę⁷⁵. W miarę wzrostu zaangażowania Wojska Polskiego oraz wraz z powstawaniem większej ilości organizacji humanitarnych w Polsce działających w obszarze konfliktów może się pojawić ten sam problem krytyki, z jakim mają do czynienia siły brytyjskie czy amerykańskie.

Polish humanitarian service in the peacekeeping and stabilization missions of the Polish Armed Forces

Summary

The Polish Armed Forces have a long record of service in the peacekeeping and stabilization missions as well as in a provision of humanitarian assistance to populations affected and distressed by armed conflicts. Humanitarian assistance itself draws spiritual inspirations from ideals connected to charity. Differences between the two terms are apparent at the level of their origins. However, a sociological factor plays a crucial role here, as it should lead to confidence building

⁷⁵ M. BESLER, K. SEKI, *Civil-military relations in armed conflicts. A humanitarian perspective*, „Liaison A Journal of Civil Military Humanitarian Relief Collaborations”, Vol. III, Nr 3 2006, s. 6-10.

and improvement of interpersonal and intercultural relations. As far as missions conducted abroad are concerned, a task of building a strong relation with local populations seems one of the most difficult and complex, predominantly where a mission takes place in a culturally and religiously different area and country. This article provides for an account for missions which were or have been conducted by the Polish Armed Forces with a particular focus on those with a strong humanitarian element.

Ks. dr hab. Leon Szot, prof. UKSW, wykładowca nauk społecznych w Instytucie Socjologii UKSW oraz profesor wizytujący w PWS Techniczno-Ekonomicznej w Jarosławiu; wykładowca w WS Finansów i Handlu Międzynarodowego w Warszawie (2006-2008); wykładowca KUL (2008-2010). Uczestnik misji pokojowej UNIFIL w Libanie (1997-1998), odznaczony m.in. Medalem ONZ za służbę w misji pokojowej. Ważniejsze publikacje: *Obecni do końca*, Warszawa 2010; *Znaczenie wsparcia społecznego w pozytywnej readaptacji osób wchodzących w konflikt z prawem*, Lublin 2011; *Accepting the Fortunes of life*, w: M. Kalinowski, I. Niewiadomska (red.), *Paths to the person. Community assignments in achieving individual prevention goals*, Lublin–Rzym 2010, s. 11-124.